

Karel Čapek – Obrázky z Holandska

O městech nizozemských

Tož abych to bral po pořádku, první čistě holandský dojem (krom těch zelených lokomotiv s mosaznou přílbou na zádech) jsou cihly. A okna. A hlavně velocipedy. A hlavně cihly a okna. Ty cihly, to je lokální barva Holandu: zelený kraj a v něm domečky z drobných červených, bíle spárovaných cihel, domečky s velkými jasnými okny a zelený kraj s cestami z cihel, po kterých si to tiše hasí velocipedy od jednoho červeného domečku ke druhému; a ty domečky jsou krom z červených cihel udělány hlavně z oken, ze samých oken čistých a velikých a bíle rámovaných, přerozmanitě dělených a dimensovaných: neboť vězte, že nizozemské stavitelství si dává nejvíce záležet na oknech: zeď je zeď, ale okno, to je díra, element tvárný, který může být větší nebo menší nebo širší nebo vyšší, což, jak se zdá, téměř stačí individualistickým potřebám této země.

A pak tedy ty velocipedy. Viděl jsem už ledacos, ale tolik kol, jako například v Amsterdamě, jsem ještě neviděl; to už nejsou kola, nýbrž něco hromadného, roje, hejna, kolonie velocipedů, něco podobného bujení bakterií nebo hemžení nálevníků nebo víření mušek; nejkrásnější to je, když strážník na chvíli zastaví proud kol, aby se mohlo přejít přes ulici, a pak opět velkodušně otevře cestu: tu vyrazí celý roj cyklistů, vedený několika přeborníky v kalupu, a šlape si to dál s fantastickou hromadností komářího tance. Znalci místních poměrů ujišťují, že v Nizozemí je toho času na půltřetího miliónu kol, což znamená, že na tři obyvatele, včetně s nemluvňaty, námořníky, královskou rodinou a chovanci chudobinců, připadá jeden velociped. Já je nepočítal, ale zdá se mi, že jich bude spíš drobátko víc. Říká se, že tady stačí sednout na kolo, a ono to jede samo; tak hladká a rovná je ta země.

Viděl jsem jeptišky na kole a sedláky, kteří na kole vedli krávu; lidé svačí na kole a vozí na kole své děti a své psy a milenci šlapou na bicyklech, držíce se za ruce, luzné budoucnosti vstříc; říkám vám, je to národ na kole. Stane-li se kolo do té míry národním zvykem, jest nutno uvážit, jaký asi má vliv na národní charakter. Nuže, řekl bych, že:

1. člověk na kole si zvyká starat se sám o sebe a neplést se druhému do jeho kol;
2. čeká na svou příležitost a ihned přišlápne, dostane-li se mu ždíbec volného místa;
3. maže si to dopředu, aniž by se musel příliš pachtit a aniž by s tím dělal sebemenší rámus;
4. i když někdy jezdívá spáren nebo v davu, člověk na kole je více izolován a uzavřen v sebe než lidé pěší;
5. kolo zřizuje mezi lidmi jakousi rovnost a stejnorodost;
6. učí je spoléhat na setrvačnost
7. a vychovává v nich smysl pro ticho jako v bavlnce.

Čímž jsem řekl o kolech víc dobrého, než si o nich myslím; a nyní, když už se mi nemohou pomstít, pravím veřejně, že je nemám rád, jelikož shledávám poněkud nepřírozeným, aby člověk zároveň seděl a krácel. Kráčet vsedě, i to může mít koneckonců vliv na tempo a vývoj národa. Je možno pomalu šlapat a přitom se dostat rychle kupředu. Je to vidět na tom, jak daleko se ti Holanďané dostali, ačkoliv šlapou zvolna skoro jako ve zpomaleném filmu. Ale já, člověk pěší a mávající rukama, jim nebudu rušit jejich kola; ať každý národ putuje za svou hvězdou, jakými prostředky umí.

Ještě jedna věc je nápadná na nizozemských ulicích: psi. Nemají totiž náhubků; následkem toho se napařád smějí téměř nahlas a neperou se a nekoušou nikoho a nevrčí na sebe s takovou tou středoevropskou podrážděností; z čehož je vidět, že svoboda bez náhubku není pro kočku, nýbrž pro psa a pro nás lidi a že je vynikajícím darem božím, amen.

Od města k městu

A od města k městu vedou rovné silnice se starými alejemi, jako za starých časů starého Hobbemy; podél silnic kanály, bez konce kanály čtvercující bez konce rovný kraj; kanály s bárkami, kanály s plachetkami, kanály s kvetoucími lekníny; a na obzoru aleje topolové, řady vrbiček, rodiny větrníků a věžičky kostelů; kanály místo mezí, kanály místo cest, kanály místo

plotů, kanály místo pěstí. Sedlák sváží seno na bárce, jede na člunu dojit krávy, obhlíží své pole stoje na loďce a odstrkuje se bidlem; ubírá se z místa na místo vestoje; nevím, zda neorá či nežne stoje na své lodičce. Místo oplocení má kolem svého domu kanál; místo vrátek jednoduše zvedací most, a je to.

Od města k městu vedou rovné kanály; ale ty kanály nejsou v zemi jako jinde, nýbrž tak říkajíc nad zemí: hladina vody jest nad hladinou země, voda teče nahoře a lidé si to šlapou dole, lodi jim plují skoro nad hlavami, ale ti lidé mají pevnou důvěru k svým hrázím a ke své vodě; snad ta důvěra ty hráze podpírá. A abyste věděli, tady voda teče jaksi obráceně, totiž zdola nahoru; z níže položené země a z jejich kanálů a stružek se pumpuje nahoru, do řek a průplavů; a proto máte u těch kanálů celé aleje větrných mlýnů, které nemelou zrní, nýbrž vodu; tahají ji ze stružek do kanálů, z kanálů do průplavů, z průplavů do řek, a z řek ta voda už vyteče sama, abych tak řekl, per vias naturales.

Ale dnes už většina těch mlýnů nemává rameny a nemele vodu, nýbrž slouží jen jako symbol Holandska; a voda se čerpá elektřinou.

Člověk a voda

Tož to jsem viděl na vlastní oči, jak se dělá Holandsko. Je to jako s jejich městy: vezme se kus moře, ohradí se a vypumpuje se; i zůstane dno, na něž pořádný kus Evropy dodává řekami své nejlepší bahno a moře jemný písek, Holanďan to vysuší a zaseje na to trávu, krávy ji spasou, Holanďan je podojí a udělá z toho sýr, který v Goudě nebo Alkmaaru prodá do Anglie; což je, mimochodem, názorný příklad koloběhu hmoty.

Takové bývalé dno se jmenuje polder a pozná se podle toho, že vypadá nadmíru spořádaně, žírně a líbezně a že ničím nepřipomíná takovou patetickou věc, jako je zápas člověka s vodou. Ty slavné poldery jsou totiž neobyčejně přímočaré; když se Holanďan dal do toho, aby si sám stvořil zem, udělal si ji pěkně po lidsku, to jest podle lineálu, jako když se řežou prkna. Křivolaké jsou dějiny člověka; ale přímočaré je dílo jeho.

Viděl jsem práce na vysušení Zuiderského moře. Představte si skutečné moře, které by se vešlo tak asi mezi Kladno, Příbram, Tábor a Kolín; moře s bouřemi a ostrovy a parníky a veškerým mořským příslušenstvím. Na jedné straně staví lidé hráz, je třicet kilometrů dlouhá, ale je to jen hračka proti té široširé vodní ploše; na té hračce pojíždějí vláčky se švédskou žulou, denně o nějaký metr dál; a až to bude hotovo, udělá se uprostřed toho moře řeka a uprostřed té řeky ostrov; a pak se to moře vypumpuje, a za nějakých třicet let přijdou černobílé krávy –

Ano, ale už teď jsou starosti, komu to mořské dno pak rozdělit. Sedlák z Fríska nepůjde ze svých pastvin a cibulář z haarlemských polderů nebude chtít opustit své záhony; bude to trvat desítky a desítky let, než se ze slané pastviny stane žírná a suchá prst'. Ale vláčky na hračkové hrázi jezdí dál; a holandský národ buduje den za dnem dílo, které teprve přes příštím pokolením ponese koule sýra a tulipánové cibule.

A kde nejsou hráze, tam se mořské břehy jednoduše upletou z proutí, aby ty písčové přesypy nesklouzly do vody. Představte si, že jenom košatina a písčový val rozdělují moře a zemi; kdyby ta košatinka povolila, poteče moře polovině Holanďanů do dřeváků. Proto tam roste tolik vrbiček, aby bylo z čeho plést břehy.

Meindert Hobbema [hobemá] (1638 – 1709) byl nejvýznamnější nizozemský krajinář druhé poloviny 17. století.

ČAPEK, Karel. *Obrázky z Holandska*. 7. vyd. Praha: František Borový, 1939. Spisy bratří Čapků. Svazek XXX.

Jízdní kolo. *Www.wikipedia.cz* [online]. 10. 1. 2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/J%C3%ADzdn%C3%AD_kolo

- 1) Co je typickým znakem holandské architektury?
- 2) Proč nemá autor kola (velocipedy) rád?
- 3) Byla jízdní kola v době vzniku knihy (1932) v Čechách běžně rozšířenou věcí?
- 4) Jak využívají lidé kanály?
- 5) K čemu sloužily větrné mlýny na březích kanálů?
- 6) Co jsou to poldery?
- 7) Do jakého žánru knihu zařadíš? Co je pro něj typickým slohovým postupem?
- 8) Jaký slohový postup převažuje zde?
- 9) Jakým publicistickým útvarem jsou jednotlivé postřehy zpracovány?
- 10) Vyhledej typické znaky causerie (vyslov kózí; aktuální téma, subjektivní tón – stanovisko autora, nadsázka a zábavnost, emocionální jazykové prvky, personifikace, oslovení).

Řešení:

- 1) Úzké, vysoké domky z červených cihel bez omítky, s mnoha a velkými okny.
- 2) Případá mu nepřirozené přemísťovat se vpřed vsedě.
- 3) Ne, byla novinkou (1817 vynalezeno v Německu, 1861 došlo k vybavení kola pedály a gumovými obručemi, 1885 dostalo podobu dnešního kola, nemělo však brzdy ani volnoběh, až v r. 1895 dostává brzdy a blatníky).
- 4) Jako cesty, meze, ploty, po kanálech sváží seno, objíždí pole apod.
- 5) K přečerpávání vody.
- 6) Vysušené a zatravněné (zúrodněné) okraje moří.
- 7) Cestopis. Popis.
- 8) Úvaha.
- 9) Jako fejeton (causerie – druh fejetonu). Jde tedy o cestopis fejetonovým stylem.
- 10) Např.: aktuální téma – zde jednotlivá cestopisná témata; objevují se i aktuální témata – např. psi bez náhubku = svoboda slova, přidělování půdy...; stanovisko autora – „nemám kola rád“; nadsázka – „nevím, zda neorá či nežne stoje na své lodičce“; personifikace – psi se smějí nahlas, mlýny mávají rameny; emocionální jazykové prvky – tož, nateče jim do dřeváků...